

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izbajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 4. maja 1864. ~

Gospodarske stvari.

Obrezovanje sadnega drevja.

Obrezujejo se sadne drevesa iz raznih namenov, zato se ne smejo obrezovati po enem kopitu.

Drevesa se zato obrezujejo, da se korenine in veje pripravijo v pravo razmero — da se drevesom dá druga podoba, — da se mlade drevesa okrepčajo, stare pa pomladijo in da več, boljšega in debelejšega sadja rodé.

Vsako sadno drevó se mora le z ostrim nožem obrezovati. Drevesa, ki so trdega lesa, se obrezujejo vselej tikama nad očesi, tako blizo kar se dá, toda paziti se mora, da se okó ne pokvari. Nož se nastavi na skorjo očesu nasprotno, pa nekoliko niže pod očesom, in mladika se navzgor odreže tako, da je rez gladka in napošev in da se z očesom ujema na višavi. To je zato dobro, da preveč soka ne zaliva očesa, sicer bi ga utegnil zadušiti.

Drobne drevesa z debelim strženom se morajo tudi napošev rezati najmanj pol pavca nad očesom, sicer bi se znala po urezni rani voda v stržen pocejati, drevo bi se jelo od zgorej navzdol sušiti, in okó bi se pokvarilo z drevesom vred.

Najbolji čas drevesa obrezovati je spomlad, kadar se začne sok v njih pretakati, popki napenjati, cvetje in perje poganjati. Če se drevesa pozimi ali prezgodaj spomladi obrezujejo, kadar še sok v drevesu spi in se mu rana brž celiti ne more, prizadene to drevesu veliko škodo, ker je rana škodljivim spremenom zraka, mraza in zmrzline izpostavljena. Pa tudi ob času sokotoka se ne smé drevo obrezovati, ker bi se sicer soku preveč odtokov odprlo, po katerih bi se iz drevesa ocejaj, namesti da bi očesa, perje, češulje in sad, h čemur ga je natura obudila, redil in zalival.

Vsako sadno drevo bi imelo povsod enako veliko lesa, perja in sadja imeti; kjer je preobilo lesa, se mora po pameti izrezati. Da drevo krepko in zdravo ostane, in od leta do leta rado rodi, treba je, da je sok po vsem drevesu, vejah in mladikah enakomerno razdeljen. Kolikor več soka kaka veja ali mladika po napačnem obrezovanju od drugih dobi, toliko je močnejša od onih, ki manj sočnatega živeža dobivajo, zato jamejo bolehati in po malem sadja donašati. Pri starejih drevesih, ktere niso tako umno obrezane, da bi se sok enakomerno po vejah in mladikah pretekal, se ta napaka težko popravi; zato se mora na drevesca že v drevesnici paziti in jih tako gleštati in obrezovati, da lepo in enakomerno krono napravijo, zakaj v mladih drevesih se sok najlože tako obrne, da se po celem drevesu v enaki meri razliva.

(Kon. prih.)

O izdelovanji sladkorja iz pese.

Spisal Edvard Pour.

(Konec.)

Najbolja pesa za sladkor je šlezka bela pesa (sladkorna pesa, beta cicla), ktero zdaj sploh na Avstrijskem in na Nemškem v ta namen sejejo.

Če se dobra pesa kemično razkroji, kaže v 100 delih: vode 80 do 82 odstotkov, kristalnega sladkora 12 do 10, lakneca 4, beljaka 1.5, rastlinske masti, rastlinskega barvila, kalija, natrona, apna itd. 2.5 odstotkov.

Kdor jo hoče dobro opraviti, mora skušati, da na malem prostoru veliko in najboljše sladkorne pese pridela. Zatoraj mora zemljo, na kateri hoče peso za sladkor pridelovati, dobro poznati, ker iz slabe pese nobena fabrika ne more z dobičkom sladkora izdelovati, kakor se ne dá iz slabe železne rude dobro jeklo narediti. Peščeno-ilovčna zemlja je za sladkorno peso najboljša, ali da to z drugimi besedami rečemo: zemlja, v kateri se je čmen ali krompir dobro sponašata, tudi pesa dobro obrodi. Če je zemlja močna, ni treba je za peso posebno gnojiti. Orati se pa mora globoko, ker pesne korenine globoko v zemljo segajo. Seje se pesa malega travna, in se presaja mesca velikega travna, ali pa tudi ne. Nepresajena izraste lepša in debelejša. Pesa je zrela, kadar se perje začne krožiti in veniti; potem se izruje in hrani v shrambi, kakor drugo korenstvo. *)

Gospodarska skušnja.

* Kako zrnje prebavljajo goveda in prešiči. Skušnje kažejo, da cele zrna (celi ječmen, rž in oves) goveji želodec lože prekuha kakor sočivje. Goveda pa prebavljajo rž lože kakor ječmen in oves. Prešiči prebavljajo bob lože kakor grah, oboje pa tako dobro, da ni treba, da bi jih poprej zmleli ali zdrobili ali namakali. Tudi žito prekuha njih želodec večidel. Ni treba tedaj nobenega zrnja prešičem drobiti ali mleti, ampak celo se jim mora pokladati, da ga počasi jedó in zvečijo.

Kmetijsko-obrtniška novica.

* Koliko sladke pese se je v našem cesarstvu podelalo v sladkor ali cukar, nam naznanja „Agram. Zeitg.“ Leta 1861 je bilo 126 fabrik, ki so podelale 14 milijonov in 195.851 centov pese, leta 1862 pa 13 milijonov in 876.721, — davka so te fabrike 1861. leta plačale 5 milijonov in 365.999 gold., — leta 1862 pa 5 milijonov in 246.125 gold. Največ se je pese podelalo na Českem (6,182.599 centov), potem na Mar-

*) V poslednjem listu na drugi strani v 21. vrsti od spodej beri: 100 namesti 1000 gold.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrto leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrto leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 11. maja 1864. ~

Gospodarske stvari.

Obrezovanje sadnega drevja.

(Konec.)

Da pa sadno drevo zdravo ostane in rodovitno, ni dosti, da se sok enakomerno po drevesu pretaka, ampak tudi veje in mladike morajo biti v pravi primeri s koreninami. Kadar se drevo presaja, se mu morajo veje in mladike vselej v razmeri korenin menj ali več obrezati. Več ko se drevesu pri izkopanju korenin poseče ali potrga, bolj se mu morajo tudi veje in mladike prikrajšati. Kolikor ima drevo pa več in močnejih korenin, toliko več vej in mladik mu moreš pustiti.

Veje in mladike, katerim obilo soka priteka, so krepke na lesu; one pa, ki jim sok po malem priteka, ostanejo šibkeje, temveč pa sadu donajajo. Drevesni sok se razliva iz korenin naravnost na kviško v veje in mladike; zato ga je v pokončnih vejah veliko več, kakor v postranskih. Na to skušnjo se opira šega, da vrtnarji pokončne veje in mladike pripognejo in drevesu tako rodovitnost pospešijo. Če veje bolj pokonci rastejo in jih bolj na kratko obrežuješ čez 2 ali 3 očesa, jih boš vedno pri močni rasti ohranil.

Če bolj se raztok soka po drevesu zadržuje, temveč sadnih vejic in popkov požene in nastavi. In ravno od tega izhaja tudi rodovitnost drevesna; toda pri tem delu se mora pametno ravnati: če bolj se drevo k rodovitnosti sili, tem hitreje oslabi. Najbolj se mora pa pri mladih drevescih na to gledati, da jih po napačnem obrezovanju ne siliš, da bi hitro sad rodile.

Mlado sadno drevo raste nekoliko let v les, to je, iz začetka nastavlja le tako imenovane lesne očesa na tistih vejah, ki naglo rastejo, in pozneje, ko ponehajo naglo rasti, nastavi sadne popke in mladike. Ko je brst na močnih in naglo rastečih vejah, so sadni popki na šibkejših bolj stranskih vejah. Ti popki rastejo na raznih sadnih drevesih največkrat na koncu ali blizo konca mladik. Prikažejo se zdaj na starem lesu, na pr. pri hruškah in jabelkih, zdaj pa na mladikah leto starih, kar se največkrat pri češnjah in višnjah vidi, zdaj pa tudi na koncu enoletnih mladice, kar se na kutnah in nešpljah nahaja. Kdor pri drevesih na te reči pazi in skrbno gleda pri obrezovanju na zdrave in bolehe drevesa in na različne plemena dreves, na zemljo in kraj, kjer drevo stoji, gotovo ga bo vselej tako obrezal, da mu bo vedno obilo sadja donajalo.

Kdor se s poletnim obrezovanjem peča, naj odreže drevesu toliko mladih mladik, kar se mu zdi, da jih je preveč. To delo se posebno zato opravlja, da se nepotrební les odpravi in se ostalim mladikam in sadju pripomore, da hitreje zorí; navadno se v prvi polovici mesca rožnika opravlja. Pri koščicastem sadnem drevju

se to delo ravno o tej dōbi ali tudi nekoliko pozneje opravi, da se namreč tiste mladice, ki k zrelosti sadja nič ne pripomorejo, toliko prikrajšajo, da le 2 ali 3 očesa ostanejo zato, da se mladi popki za drugo leto rodovitni ohranijo. Pri sadji s peškami se morajo poletne mladice, kar je moč zgodaj prikrajšati; zato da se spodnji popki poprej okrevaljo in rodovitni postanejo.

Poglavitno in neprenehano delo pri sadjoreji je pa to, da se trebijo in snažijo drevesa; morajo se suhe in poškodovane veje in mladike drevju odrezati, in mah in suha skorja pa od vej, kar se dá, ostrgati. Odrežejo se prvič vse suhe in poškodovane veje, mladike in okrhki; drugič vse pregoste veje ali križem rasteče in se dotikajoče mladike; tretjič tiste veje, ki v krono rastejo in ena čez drugo ležé; četrtoč slabe in tanke veje, če se le dá škrba z drugo močnejšo nadomestiti; petič vodeni odrastki, razun tistih, ki na kaki pleši rastejo, ki se znajo za veje pustiti; in šestič take veje in mladike, ki preveč doli visé, kakor tudi take, ki se v druge krone izpuščajo.

Po časn. morav. in slež. gosp. družbe.

O goveji kugi.

Po naznanilu c. kr. deželne general-komande zagrebške od 27. aprila je goveja kuga v vojaški granici potihnila povsod, samo v polkovini varaždinski, križevski, in v 1. Jelačićevi banski ne, najhuje pa je še v gradiskanski, kjer je poslednje 3 tedne 579 goved zbolelo. — Al prikazala se je zopet le 4 ure od kranjske meje v Malem Logu v čubarškem okraji. Čujte tedaj sosedje!

Natoroznanske stvari.

Hrošči.

Rujavi hrošč ali navadni keber. *)

Rujavi hrošč ali navadni keber (der Maikäfer, Melolontha vulgaris) je za palec dolg in ima zbočeno, kocinčasto črno truplo, ki se končuje v navzdol zavihan oster konec. Truplo ima tri glavne dele, namreč glavo, oprsje in zadek. Na glavi vidimo razun oči in kleščastih čeljusti še tipalnici, ki ste na odebeljenem koncu iz mahalčasto nabranih listkov sestavljeni. Oprsje obstaja iz treh delov, in nosi krila in noge. Na prvem največem, prosto gibljivem delu (nadvratnik) je prvi par nog vraščen; drugi prsni del nosi zgorej roženati rujavi gornji krili z majhnim štitcem v sredi, spodej pa drugi par nog, in tretji prsni del ima spodej tretji

*) Za pokušnjo iz gosp. Erjavčevega „Živalstva“ iz V. vrste, to je, iz vrste zaželk (Insekten) in iz razreda I.: „hrošči a) s petimi členi na nogah.“ Vred.